

Кравченко М.В.

*к.е.н., доцент кафедри обліку, оподаткування
та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет*

Kravchenko Mykola

Dnipro State Agrarian and Economic University

Яценко В.В.

*студент,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет*

Yashchenko Vladyslav

Dnipro State Agrarian and Economic University

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ТА ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

THE METHODOICAL APPROACHES AND THEORETICAL ASPECTS OF ACCOUNTING AND ANALYTICAL SUPPORT OF THE FINANCIAL AND ECONOMIC SAFETY SYSTEM

Анотація. Аграрні підприємства є базовим складником аграрного сектору України, що, своєю чергою, є потенціалом для розвитку національної економіки та чинником збереження суверенності держави через забезпечення продовольчої та екологічної безпеки, формування соціально-економічних основ розвитку сільських територій та підвищення матеріального добробуту населення. Основоположним чинником ефективної діяльності та стійкого розвитку аграрних підприємств є система економічної безпеки, яка, своєю чергою, спрямована на профілактику та захист підприємств від зовнішніх та внутрішніх загроз. Система економічної безпеки аграрних підприємств – це комплекс організаційно-управлінських, технічних, профілактичних заходів, спрямованих на якісну реалізацію захисту інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз. У статті визначено сутність економічної безпеки, основи організації та функціонування системи економічної безпеки аграрних підприємств. Розглянуто аспекти обліково-аналітичного забезпечення підприємства та визначено ефективність функціонування системи економічної безпеки. Запропоновано шляхи вдосконалення системи економічної безпеки підприємств аграрного сектору.

Ключові слова: теоретичні аспекти, методичні підходи, система економічної безпеки, аграрний сектор, ефективність системи, аналітичне забезпечення.

Постановка проблеми. У сучасному світі функціонування підприємств надзвичайно залежить від системи фінансово-економічної безпеки, яка викликає неабияку необхідність та зацікавленість на шляху реалізації нових підходів до її організації. Кожне підприємство з його системою фінансово-економічної безпеки, якщо бажає досягти поставлених цілей та завдань, повинно виходити з необхідності протистояти небезпекам і загрозам. Але це стає неможливим без правильно організованої системи та обліково-аналітичного забезпечення фінансово-економічної безпеки на підприємстві. Зараз велика кількість підприємств знаходиться в кризовому стані або у стані, який від кризового відділяє декілька кроків. Щоб такого не було, виникає необхідність розроблення ефективної системи організації економічної безпеки підприємства та необхідність знаходити засоби захисту від впливу зовнішніх та внутрішніх загроз [1, с. 39–51].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним аспектам та організації системи економічної безпеки присвячено багато наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених. Серед зарубіжних можна відзначити: В. Архипова, О.А. Бородіна, Д.Л. Ламберта,

Л.П. Гончаренка, Т.Є. Кочергіну, Р.А. Караллі та ін. Значення системи економічної безпеки вивчали такі вітчизняні вчені, як: Т.Г. Васильців, Я.А. Жаліло, Є.А. Олейников, А.І. Паламарчук, В.С. Пономаренко, А. Козаченко, В.П. Пономарьов, В.П. Мартинюк, Т.Г. Сухорукова, Г.А. Пастернак-Таранушенко, С.І. Пирожков, В.І. Щелкунов, В.М. Геєць, О.М. Кірієнко, Т.Т. Ковальчук, В.І. Мунтіян, В. Гончаров, О.Я. Маліновська, С.М. Ілляшенко, Т.Б. Кузенко, С.Г. Міщенко, М.М. Єрмошенко та ін.

Праці цих учених мають високу науково-теоретичну й практичну цінність, оскільки надають фундаментальний і методологічний апарат та зазначають основні напрями подальших наукових досліджень у цій сфері для поглиблення та всебічного розвитку розуміння економічної безпеки як однієї з фундаментальних категорій економічної науки. Виходячи із цього, важливість досліджень організації та функціонування системи економічної безпеки аграрних підприємств зумовлюють актуальність теми статті.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження теоретико-методичних підходів та обліково-аналітичних аспектів системи економічної безпеки аграрних підприємств в агропромисловому комплексі України.

Виклад основного матеріалу. Інформація є головним складником системи економічної безпеки. Центральне місце у складі інформаційного забезпечення відводиться обліково-аналітичному забезпеченню [3, с. 245].

Під обліково-аналітичним забезпеченням управління фінансовою безпекою аграрних підприємств ми розуміємо процес збору, підготовки, реєстрації та оброблення обліково-аналітичних даних та прийняття на їхній основі управлінських рішень, що стосуються забезпечення захисту фінансових інтересів підприємств на всіх рівнях його фінансових відносин від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз.

У поєднанні облікових та аналітичних операцій у загальний процес, виконанні оперативного мікроаналізу та застосуванні його результатів під час моделювання управлінських рішень у системі економічної безпеки підприємства полягає суть системи обліко-

во-аналітичного забезпечення. Тому її основною ціллю є надання достовірних даних для керування економічними процесами підприємства під час вибору напрямів підтримання його безпеки та ефективного розвитку. Беручи до уваги специфікацію сучасних загроз, на думку вчених, «зв'язуючим складником у системі економічної безпеки кожного суб'єкта господарювання повинна стати підсистема обліково-аналітичного забезпечення, ключові завдання якої полягають не лише в інформаційній підтримці процесу гарантування економічної безпеки, а й у формуванні інформаційних потоків між суб'єктами та об'єктами безпеки, зовнішнім і внутрішнім середовищем».

Зазначене ґрунтується, передусім, на результатах аналітичних досліджень, відповідно до яких відсутність необхідного обліково-аналітичного забезпечення призводить до того, що шлях до прийняття рішень господарюючими суб'єктами все більше орієнтується на ірраціональний підхід, аніж на раціональний. Вирішення такої проблеми полягає у реалізації механізму, що лежить в основі обліково-аналітичного забезпечення і передбачає оцінювання поточного стану економічної безпеки підприємства [4, с. 237].

У сфері безпеки необхідно визначити такі головні шляхи використання обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства:

- 1) моніторинг наявного рівня економічної безпеки підприємства в сукупності та в розрізі головних функціональних частин;
- 2) задоволення потреб в інформації суб'єктів безпеки (внутрішніх та зовнішніх);
- 3) надання можливості врахувати аспекти в час, коли йде процес прийняття та реалізації кожного рішення менеджерами підприємства;
- 4) відстеження зміни рівня економічної безпеки підприємства під впливом викликів, ризиків та загроз;
- 5) оцінювання та забезпечення максимально ефективного використання наявних ресурсів;
- 6) поєднання інтересів підприємства та функціонування зовнішнього середовища, інтересів власників, менеджерів та праців-

ників для забезпечення сталого розвитку підприємства.

Нарешті, можна сформулювати основні функції обліково-аналітичного забезпечення системи управління як частини інформаційно-аналітичного забезпечення:

1) інформаційна – забезпечення системи управління даними про діяльність підприємства внутрішніх і зовнішніх користувачів;

2) облікова – зображення фактів господарської діяльності підприємств;

3) аналітична – виконання на підставі первинної аналітичної інформації економічного аналізу діяльності.

Головними завданнями для обліково-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки підприємства мають бути:

– аналізування діяльності підприємства за вказаними напрямками;

– облік господарських операцій за цільовими шляхами на базі бухгалтерського обліку з використанням нефінансових показників;

– контроль використання матеріальних та нематеріальних ресурсів, точного зображення всіх господарських операцій на етапі планування, обліку та відповідності аналітичної інформації;

– формування аналітичних бюджетів як джерел акумулювання планових, облікових та аналітичних даних [2, с. 1–17].

Цільове завдання системи обліково-аналітичного забезпечення як частини системи економічної безпеки підприємства полягає у з'єднанні операцій обліку та аналізу в один процес, здійснення оперативного мікроаналізу, забезпеченні безперервності цього процесу і використанні його результатів за для створення бази даних для прийняття управлінських рішень. Більш глибоке вивчення сутності обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства дає змогу охарактеризувати головні технологічні етапи:

1) з використанням сформованого масиву первинної облікової інформації здійснюються виявлення, відбір, фільтр, узагальнення даних, що стосуються зміни рівня безпеки;

2) узагальнені облікові дані підлягають спеціальній аудиторській перевірці на

достовірність та доцільність використання для цілей безпеки;

3) використання методів аналізу для обробки перевірених облікових даних;

4) об'єднання, узагальнення, формування звітів для використання користувачами – суб'єктами безпеки.

Система обліково-аналітичного забезпечення менеджменту відіграє важливу роль у функціонуванні системи управління підприємством, забезпечуючи взаємодію різних структурних підрозділів та реагуючи на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища. Під системою розуміють сукупність множин взаємопов'язаних елементів, які утворюють певну цілісність, що наведено на рис. 1.

На сучасному етапі розвитку обліково-аналітична підсистема, будучи складником комплексної системи економічної безпеки підприємства, повинна передбачати збір, узагальнення й обробку даних оперативного, статистичного і бухгалтерського (фінансового й управлінського) обліку (серед них – дані за податковими розрахунками), а для економічного аналізу використовувати облікову (в розрізі його видів) та позаоблікову інформацію.

З огляду на згадані завдання, обліково-аналітичне забезпечення повинно відповідати таким вимогам:

– надавати користувачам інформацію про поточний стан і тенденції розвитку підприємства та зміну конкурентного середовища;

– забезпечувати внутрішній контроль над діяльністю підприємства; – чітко та достовірно відображати у зовнішній і внутрішній звітності всі господарські операції, що здійснюються на підприємстві;

– сигналізувати про виявлення суттєвих змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі, які можуть указувати на момент виникнення чи реалізації певної загрози.

Щоб бути джерелом забезпечення економічної безпеки, сучасні облікові дані мають бути достатньо репрезентативними та мати необхідну значимість (суттєвість). Відповідно до вітчизняного законодавства в частині бухгалтерського обліку, здійснення такого завдання виконується шляхом підтримки принципу повного висвітлення, що

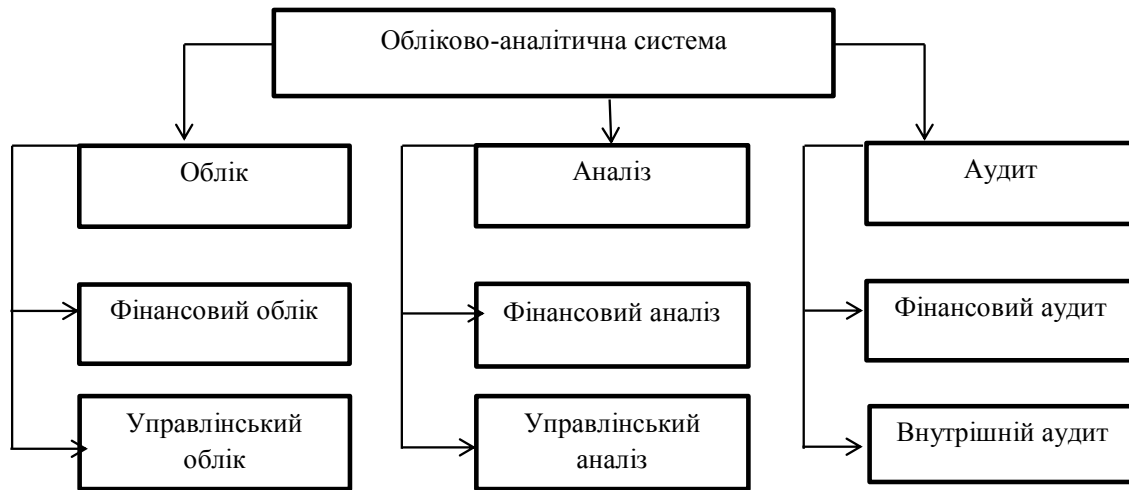

Рис. 1. Елементи обліково-аналітичної системи

означає зображення у фінансовій звітності підприємства істотної та корисної інформації про його фінансово-майновий стан.

До основних завдань забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання належать оцінка рівня фінансової безпеки, встановлення й оцінка чинників, які впливають на неї, та на основі цього розроблення системи заходів, що дадуть змогу визначати дію загроз, небезпек та посилення дії їх позитивного характеру.

Під інструментарієм забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання варто розуміти сукупність елементів, що застосовуються для захисту його фінансових інтересів. Інструментарій включає фінансові методи, методи аналізу, критерії та індикатори, фінансові важелі та фінансові інструменти тощо. Фінансові інструменти – це будь-яка договірна угода, згідно з якою відбувається збільшення активів одного суб'єкта господарювання і фінансових зобов'язань іншого контрагента.

До фінансових інструментів належать:

- 1) платіжні інструменти (платіжні доручення, чеки, акредитиви);
- 2) кредитні інструменти (договори про кредитування, векселя);
- 3) депозитні інструменти (депозитні договори, депозитні сертифікати);
- 4) інструменти інвестування (акції, інвестиційні сертифікати);
- 5) інструменти страхування (страховий договір, страховий поліс);

6) інші види фінансових інструментів.

Учені-економісти найчастіше виділяють такі фінансові методи: фінансове прогнозування і планування, інвестування, кредитування, страхування, ціноутворення, матеріальне стимулювання, система оплати праці та ін. [5, с. 23–26].

Стосовно важелів, на яких ці методи базуються, виділяють: дохід, прибуток, амортизацію, ціну, податки, кредити, пільги, санкції, заробітну плату, дивіденди тощо.

Фінансове планування охоплює весь комплекс заходів як із розроблення планових завдань, так і з утілення їх у життя. Фінансове планування – це також процес розроблення конкретного плану фінансових заходів, тобто звичайний вид діяльності суб'єкта підприємництва.

Фінансове прогнозування – це розроблення на тривалу перспективу змін фінансового стану об'єкта у цілому та його окремих складників. Прогнозування на відміну від планування не ставить завдання безпосереднього здійснення на практиці розроблених прогнозів. Ці прогнози являють собою передбачення відповідних змін.

Фінансове регулювання – вплив на об'єкт управління, за допомогою якого досягається стан стійкості фінансової системи у разі виникнення відхилення від заданих параметрів. Регулювання охоплює, головним чином, поточні заходи щодо усунення поточних відхилень від графіків, планових завдань, установлених норм і нормативів.

Фінансове стимулювання виражається у спонуканні працівників фінансової служби до зацікавленості в результатах своєї праці. За допомогою стимулювання здійснюється управління розподілом матеріальних і духовних цінностей залежно від кількості й якості витраченої праці.

Ще однією важливою групою фінансових методів є управління грошовими потоками, до складу якої входять управління готівкою, дебіторською та кредиторською заборгованістю, податковий менеджмент, а також специфічні операції, наприклад факторинг.

Висновки і пропозиції. Отже, важливим елементом забезпечення фінансової безпеки підприємства є інформаційно-аналітична підсистема фінансової безпеки підприємства, яка має містити такі дані: якісні й кількісні значення індикаторів фінансової безпеки, наявність або потенційність ризиків і загроз, формалізовані фінансові інтереси та стан їх реалізації, стратегічний план (стратегія) забезпечення фінансової безпеки підприємства, якісні і кількісні параметри використання фінансових ресурсів, обсяг останніх, а також джерела їх надходження, фінансовий план (бюджет).

Інформаційне забезпечення складається зі статистичної, економічної, комерційної, фінансової та іншої інформації.

Джерела надходження інформації поділяються на внутрішні та зовнішні. До внутрішніх джерел належать: показники фінансового обліку підприємства – дані можна отримати з балансу, звіту про фінансові результати, звіту про рух грошових коштів, звіту про власний капітал, приміток до фінансової звітності; показники управлінського обліку – інформація про фінансову та комерційну діяльність підприємства, звітів та планів і прогнозів, отриманих у процесах стратегічного, тактичного і оперативного планування, аналізу, контролю і бюджетування [6, с. 35–42].

Зовнішні джерела інформації містять дані про:

- рівень макроекономічного розвитку країни та галузі, до якої належить підприємство;
- кон'юнктуру фінансового ринку;
- діяльність конкурентів та наявних і потенційних партнерів;

– галузеві показники діяльності підприємств-аналогів;

– оцінку загроз фінансовій безпеці підприємницької діяльності за джерелом, рівнем тяжкості наслідків, рівнем вірогідності, сферою і джерелом виникнення, тривалістю впливу, ступенем розвитку, ступенем напруженості тощо.

На нашу думку, встановлення фактичного рівня фінансової безпеки – ключовий етап її забезпечення, тому важливим є вибір інструментарію для здійснення такої оцінки.

Література:

1. Давидюк Т.В. Фінансово-економічна безпека чи фінансова складова економічної безпеки: епістемологічний підхід. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2013. № 1(25). С. 39–51.
2. Дехтяр Н.А., Дейнека О.В. Фінансово-економічна безпека підприємства : сутність та механізм забезпечення. *Стратегії економічного розвитку: держава, регіон, підприємство* : колективна монографія : у 2-х т. ; за заг. ред. К.С. Шапошникова та ін. Херсон : Гельветика, 2015. Т. 2. С. 1–17.
3. Кравченко М.В., Науменко О.О. Організація та функціонування системи економічної безпеки аграрного сектору. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. 245 с.
4. Куделя Л.В. Методика оцінки рівня економічної безпеки сільськогосподарських підприємств. *Україна в геоekonomічному просторі, глобальні виклики, сучасні тренди розвитку соціально-культурної трансформації* : матеріали I Всеукраїнської Інтернет-конференції. Тернопіль, 2014. 237 с.
5. Мартиненко В.О. Фінансово-економічна безпека підприємства та механізм її забезпечення. *Проблеми підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах ринкового середовища* : тези доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної конференції. Дніпро, 2015.
6. Плєскач В.Л., Кулик А.В. Методологічні засади державного регулювання фінансово-економічного розвитку. *Фінанси України*. 2009. № 10.

Аннотація. Аграрные предприятия являются базовой составляющей аграрного сектора Украины, которая, в свою очередь, является потенциалом для развития национальной экономики и фактором сохранения суверенности государства через обеспечение продовольственной и экологической безопасности, формирования социально-экономических основ развития сельских территорий и повышения материального благосостояния населения. Основопологающим фактором эффективной де-

тельности и устойчивого развития аграрных предприятий является система экономической безопасности, которая, в свою очередь, нацелена на профилактику и защиту предприятий от внешних и внутренних угроз. Система экономической безопасности аграрных предприятий – это комплекс организационно-управленческих, технических, профилактических мер, направленных на качественную реализацию защиты интересов предприятия от внешних и внутренних угроз. В статье определены сущность экономической безопасности, основы организации и функционирования

системы экономической безопасности аграрных предприятий. Рассмотрены аспекты учетно-аналитического обеспечения предприятия и определена эффективность функционирования системы экономической безопасности. Предложены пути совершенствования системы экономической безопасности предприятий аграрного сектора.

Ключевые слова: теоретические аспекты, методические подходы, система экономической безопасности, аграрный сектор, эффективность системы, аналитическое обеспечение.

Summary. Agrarian enterprises are a base constituent agrarian to the sector of Ukraine, that in turn is potential for development of national economy and factor for maintenance of sovereignty of the state through providing of food and ecological safety, forming of socio-economic bases of development of rural territories, and increase of material welfare of population. The fundamental factor of effective activity and steady development of agrarian enterprises is the system of economic security. What in turn called on a prophylaxis and defence of enterprises from external and internal threats. The system of economic security of agrarian enterprises is a complex of organizationally-administrative, technical, prophylactic measures, interests of enterprise sent to quality realization of defence from external and internal threats. Every enterprise with his system of safety, if wishes to attain the put aims and tasks, must go out after a necessity to resist to the dangers and threats. But it becomes impossible without the correctly organized system of safety on an enterprise. Now plenty of enterprises is in the crisis state or in the state that from a crisis separates a few steps, so, that such was not there are a necessity of development of the effective system of organization of economic security of enterprise and necessity to find facilities of protecting from influence of external and internal threats. To be the source of providing of economic security, modern registration data must be enough and have necessary meaningfulness (importance). In accordance with a home legislation in part of record-keeping, realization of such task executed by support of principle of complete illumination that means an image in the financial reporting of enterprise of substantial and useful information about his financially-property state. The estimation of financial strength, establishment security and estimation of factors that influence on her belong to the basic tasks of providing of financial safety of subjects of manage, and on the basis of it development of the system of events, that will allow to determine the action of threats, dangers and strengthening of action of them positive character. The article defines the essence of economic security, the basis of organization and functioning of the economic security system of agrarian enterprises. The aspects of accounting and analytical support of the enterprise are considered and the efficiency of functioning of the economic security system is determined. The ways of improvement of the system of economic safety of enterprises of the agrarian sector are offered.

Keywords: the theoretical aspects, methodical approaches, system of economic safety, agrarian sector, system efficiency, analytical support.